

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ"
для студентів усіх галузей знань
усіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014

Затверджено на засіданні кафедри філософії і політології.
Протокол № 1 від 27.08.2013 р.

Укладачі: Потоцька Ю. І.
Гетало Т. Є.
Коннова Н. О.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Історія української культури" для студентів усіх галузей знань усіх форм навчання / укл. Ю. І. Потоцька, Т. Є. Гетало, Н. О. Коннова. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 42 с. (Укр. мов.).

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за темами, вміщено плани лекцій та семінарських занять, матеріал для закріплення знань (самостійну роботу, контрольні запитання), а також методику оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для студентів усіх галузей знань усіх форм навчання.

Вступ

Навчальна дисципліна "Історія української культури" згідно з галузевими стандартами вищої освіти України належить до нормативних (обов'язкових) навчальних дисциплін циклу соціально-гуманітарної підготовки студентів усіх галузей знань освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр". Вивчення дисципліни орієнтує студентів на поважне відношення до національно-культурних досягнень, сприйняття базових культурних цінностей (етичних, естетичних, пізнавальних).

Мета викладання навчальної дисципліни: формування системи знань про закономірності національного історико-культурного процесу і основні досягнення вітчизняної культури; засвоєння загальнолюдських та національних культурних цінностей та норм.

Предмет навчальної дисципліни: історичний розвиток української культури.

Завдання навчальної дисципліни:

- визначити сутність та функції культури, головні засади її розвитку;
- розглянути основні етапи розвитку багатовікової історії вітчизняної культури;
- розкрити специфіку української культури, визначити її місце і роль у світовому культурному просторі;
- визначити особливості та тенденції розвитку сучасної вітчизняної культури;
- формувати моральні та естетичні потреби та здатність зберігати і охороняти культурні здобутки України.

Вивчення навчальної дисципліни потребує від студентів великої самостійної роботи. Тільки самостійне зацікавлення може реально збагатити внутрішній світ і дієво вплинути на формування світогляду сучасної молоді людини. Самоосвіта повинна полягати, перш за все, в знайомстві з літературними джерелами, матеріалами засобів масової інформації. Літературу, яка відображена в програмі, студенти можуть знайти в бібліотеці ХНЕУ ім. С. Кузнеця, в Харківській науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка та інших бібліотеках, а також у мережі Інтернет.

Структура навчальної дисципліни наведена в табл. 1.

Структура навчальної дисципліни

Характеристика дисципліни: підготовка бакалаврів	Галузь знань, напряму підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 2, у тому числі: змістових модулів – 1, самостійна робота	Шифр та галузь знань: усі галузі знань	Нормативна	
		Рік підготовки	
		1 або 2	1 або 2
		Семестр	
Кількість годин за змістовими модулями: модуль 1 – 72 години. Усього – 72 години	Шифр та назва напряму підготовки: всі	Лекції (теоретична підготовка)	
		17	4
		Семінарські заняття	
		17	4
		Самостійна робота	
		38 (у тому числі консультації – 4 год.)	6 (у тому числі консультації – 4 год.)
Кількість тижнів викладання навчальної дисципліни: 17. Кількість годин на тиждень: 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю: залік	

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних та семінарських. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять, індивідуально-консультативної роботи з викладачем. Також

велике значення у процесі вивчення, закріплення знань та формуванні компетентностей має самостійна робота студентів.

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

Місце у структурно-логічній схемі спеціальностей. Нормативна навчальна дисципліна є складовою циклу гуманітарної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" і викладається після вивчення навчальних дисциплін "Історія України", "Філософія".

У результаті вивчення дисципліни студент повинен **знати:**

на понятійному рівні – сутність, структуру, функції, провідні тенденції розвитку української культури, її місце в житті людини і суспільства; світоглядні системи та художні стилі, властиві історико-культурним епохам; творчість провідних діячів української культури;

на фундаментальному рівні – сутність сучасного процесу розвитку української культури; її місце і роль у розмаїтті національних культур;

на практичному рівні – взаємозв'язок вітчизняної культури та людини; зміст та особливості національної культури; окремі культурні артефакти, що розкривають ознаки та особливості кожної історико-культурної епохи.

вміти :

використовувати основні культурологічні поняття у повсякденному житті; змістовно і послідовно аналізувати основні культурні епохи, їх історико-культурні пам'ятки;

аналізувати закономірності розвитку світової культури та особливості їх прояву/відображення в українській культурі;

самостійно робити висновки й узагальнення щодо культурологічних проблем;

застосовувати культурологічні знання для визначення особистої орієнтації в культурному просторі.

У результаті опанування навчальної дисципліни у студента повинні бути сформовані **компетентності** – визначене коло знань, вмінь та навичок, засвоєння яких забезпечує здатність здійснювати ту чи іншу частину професійної діяльності, а у суспільному житті – здатність

позиціонувати себе в тій чи іншій сфері суспільної діяльності. Вивчення навчальної дисципліни спрямоване на формування і розвиток у студентів загальнокультурних (загальнонаукових і соціально-особистісних) компетентностей.

Компетентності, які формуються у результаті вивчення навчальної дисципліни, наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Компетентності, які формуються у результаті вивчення навчальної дисципліни

Назва теми	Загальнонаукові та соціально-особистісні компетентності, що формуються в рамках теми
Тема 1. Історія української культури як навчальна дисципліна	Здатність до визначення базових культурологічних та історико-культурних понять; здатність до визначення і розуміння загальнолюдських та національних культурних цінностей
Тема 2. Витоки української культури	Здатність визначати джерела становлення української культури у загальнослов'янському та світовому культурному контексті
Тема 3. Культура Київської Русі	Здатність до самостійного творчого осмислення спадщини Київської Русі як фундаменту для подальшого розвитку української культури
Тема 4. Культурні процеси за литовсько-польської і польсько-козацької доби	Здатність аналізувати історичні умови та причини розвитку ренесансної культури України; здатність усвідомлювати принципи та цінності гуманізму
Тема 5. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко	Здатність аналізувати місце і роль козацької культури в становленні української духовності; здатність визначати характерні риси українського бароко та його світове значення
Тема 6. Культура в час пробудження української національної свідомості	Здатність до аналізу передумов, причин і значення українського національного Відродження XIX ст. у контексті розвитку вітчизняної та європейської культури
Тема 7. Українська культура і духовне життя у XX ст.	Здатність до аналізу культури українського модернізму і постмодернізму; здатність до самостійного критичного осмислення спадщини української культури радянської доби
Тема 8. Провідні тенденції розвитку	Здатність до визначення досягнень сучасної української культури; здатність до аналізу та критичного

сучасної української культури	осмислення соціально значимих проблем і тенденцій розвитку культури в сучасній Україні
-------------------------------	--

Опис кваліфікаційного рівня відповідно до Національної рамки кваліфікації наведено у табл. 3.

Таблиця 3

Опис кваліфікаційного рівня відповідно до Національної рамки кваліфікації

Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів історико-культурного знання і характеризується комплексністю умов			
Концептуальні знання щодо історичного розвитку української культури, її спадщини та сучасних досягнень. Критичне осмислення теорій щодо витоків української культури, її періодизації; головних принципів, методів, категорій і понять історії культури й культурології	Розв'язання складних завдань і проблем, які передбачають самостійне збирання та інтерпретацію історико-культурної інформації, вибір відповідних методів, застосування оригінальних підходів	Донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду; здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію	Здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності; відповідальність за прийняття рішень

2. Тематичний план навчальної дисципліни

При вивченні навчальної дисципліни студент має ознайомитися з програмою дисципліни, з її структурою, формами та методами організації навчання, змістом та обсягом, усіма видами контролю й методикою оцінювання навчальної роботи.

Навчальний процес здійснюється в таких формах: лекційні, семінарські заняття, самостійна робота студентів, контрольні заходи.

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни наведена в табл. 4.

Таблиця 4

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	лекції	семінари	індивідуальну роботу	самостійну роботу
Змістовий модуль. Українська культура в контексті основних культурологічних парадигм				
Тема 1. Історія української культури як навчальна дисципліна	2	2	1	2
Тема 2. Витоки української культури	4	4		6
Тема 3. Культура Київської Русі	2	2	1	4
Тема 4. Культурні процеси за литовсько-польської і польсько-козацької доби	2	2		4
Тема 5. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко	2	2	1	4
Тема 6. Культура в час пробудження української національної свідомості	2	2		4
Тема 7. Українська культура і духовне життя у ХХ ст.	2	2	1	4
Тема 8. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури	1	1		6

Усього годин	17	17	4	34
Разом за навчальною дисципліною	72			

3. Зміст навчальної дисципліни за темами

Змістовий модуль. Українська культура в контексті основних культурологічних парадигм

Тема 1. Історія української культури як навчальна дисципліна

Поняття культури та її зміст. Світова та українська культурологічна думка. Сутність української культури в контексті основних культурологічних парадигм.

Поняття національного типу культури та його особливості в Україні. Специфічні риси української ментальності.

Становлення української культури як продукту людської спільноти. Складові української культури. Українське мистецтво як квінтесенція художньої культури. Види українського мистецтва.

Предмет та завдання навчальної дисципліни.

Тема 2. Витоки української культури

Первісна (архаїчна) культура та її головні риси. Архаїчні культури на теренах України: особливості трипільської та інших археологічних культур. Культурний процес кіммерійського, скіфського і сарматського періодів. Зарубинецька і черняхівська культура та їх місце в культурному надбанні слов'ян. Венеди, анти і склавини, їх пам'ятки та матеріальна культура. Духовна культура давніх слов'ян. Міфологічний характер первісного мислення та освоєння світу. Міфологічні уявлення слов'ян.

Феномен античного типу культури. Характерні риси еллінської та давньоримської культур. Політичні та правові традиції. Антична наука, освіта, філософія та мистецтво.

Античність і українська культура: скіфсько-античні взаємовпливи. Торгові й культурні зв'язки з античними містами-державами Північного

Причорномор'я. Вплив античної культури на становлення вітчизняної та світової культури.

Тема 3. Культура Київської Русі

Поняття та періодизація середньовічного типу культури на теренах Західної та Східної Європи. Християнський характер культури середньовіччя. Головні ознаки культури цієї доби. Романський та готичний стилі в архітектурі та образотворчому мистецтві. Місце та значення середньовіччя в розвитку світової культури.

Культура Київської Русі у IX – XIII ст.

Етнокультурні риси українського середньовіччя. Християнсько-язичницький синкретизм як його світоглядна основа. Особливості релігійного життя. Початок писемності, освіти і наукових знань. Архітектурні пам'ятки. Монументальний живопис, станкові твори та мініатюри. Народна культура Київської Русі. Українська культура під гнітом татаро-монгольської навали. Давньоруська культурна спадщина у східноєвропейському ареалі культурних традицій.

Тема 4. Культурні процеси за литовсько-польської та польсько-козацької доби

Ренесанс в європейській культурі: загальна характеристика, ідейні та естетичні засади. Гуманістичний характер ренесансної культури. Творчі здобутки італійського Ренесансу, його видатні представники. Специфіка Північного Відродження. Історична обумовленість та сутність Реформації.

Спадкоємність культури Київської Русі та творче осмислення нових цінностей західноєвропейського Ренесансу в українській культурі.

Особливості культурної еволюції України у складі Великого князівства Литовського. Правовий та мовний статус. Писемність, література. Україна у складі Речі Посполитої. Доба українського Передвідродження.

Утвердження гуманістичних ідей в умовах релігійного протистояння. Поширення просвітництва та відродження ідеалів ранньохристиянської культури. Братський рух та його культурні здобутки: повернення до візантійської спадщини, підтримка шкільництва, розвитку української філології, книгописання та книгодрукування. Києво-Могилянська колегія

(академія). Нові явища в галузі церковної культури: перекладна та полемічна література, греко-православне богослужіння.

Місце Ренесансу в світовій та вітчизняній культурі.

Тема 5. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко

Раціоналізм як світоглядне підґрунтя культури Нового часу. Культурні наслідки соціально-економічних і політичних перетворень. Типологічні риси культури Нового часу. Наукоцентризм та народження дослідно-експериментальної науки. Здобутки мистецтва епохи Модерну.

Реформація церкви та освіти в Україні, розвиток науки. Розвиток і поширення друкарської справи. Українська барокова література. Українське бароко в архітектурі, образотворчому мистецтві, граверстві. Передумови формування українського театру. Музичне мистецтво України другої половини XVII – XVIII ст. Вплив української культури на розвиток культурних процесів Росії.

Козацтво та його роль у формуванні національної самовизначеності української культури.

Становлення культури Слобожанщини у XVII – XIX ст.

Ренесансні тенденції в розвитку міської культури. Шкільний та ярмарковий театр. Вертеп. Жанри побутового музикування. Відродження храмового та цивільного будівництва. Кам'яна і дерев'яна архітектура. Стильові ознаки оборонних споруд. Монументальне та станкове малярство. Становлення світського живопису, портрет. Жанрове оновлення усної народної творчості. Декоративно-ужиткове мистецтво.

Тема 6. Культура в час пробудження української національної свідомості

Соціально-політичні ідеали Просвітництва. Просвітницький ідеал людини та суспільства.

Українське Відродження як відбуття ідей Просвітництва. Особливості українського національного Відродження та його соціальна база. Скасування гетьманщини. Формування української національної свідомості.

Народно-побутова культура та її роль у збереженні національно-культурних традицій. Формування української інтелігенції та громадсько-просвітницька діяльність українських товариств.

Становлення нової української літератури, драматургії та поезії. Формування національної композиторської школи. Художня освіта. Діяльність мистецьких об'єднань. Український музично-драматичний театр. Наукове відродження пам'ятників української давнини. "Українська ідея" як культурна парадигма. Етнографічні елементи в образотворчому мистецтві. Національно-регіональна своєрідність української культури та форм опосередкування "іншомовних" культурних впливів на Лівобережній та Правобережній Україні.

Тема 7. Українська культура і духовне життя у ХХ ст.

Проблема типової єдності європейської культури. Наука у системі культури ХІХ – ХХ ст. Художня культура ХІХ – ХХ ст.: романтизм, реалізм, імпресіонізм та ін. "Криза мистецтва" на рубежі ХІХ – ХХ ст.: модернізм. Різноманітність та складність культурних явищ у ХХ ст.

Особливості розвитку української культури на початку ХХ ст. Освітній, науковий і технічний рівень в Україні початку новітньої доби. Неоромантична гуманістична концепція особистості в українській літературі. Питання про національну ідею.

Творчі здобутки корифеїв українського театру. Розвиток музичної культури. Модернізм в архітектурі, скульптурі та малярстві. Особливості українського модерну 1900 – 1910 рр. Українське мистецтво у роки визвольних змагань. Радянський період розвитку культури України. Українське національно-культурне відродження 20-х років. Національна культура в умовах панування радянської ідеології 30 – 50-х років. Соцреалізм як тип тоталітарної культури. Культура України під час кризи радянської системи (60 – 80-ті роки). Релігія і церква в Україні.

Тема 8. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури

Наростання кризових явищ у культурі глобалізованого світу. Зростання соціально-прагматичного вектора розвитку європейської культури ХІХ – ХХ ст. Дегуманізація культури та її прояви в мистецтві ХХ ст.

Художній світ техногенної цивілізації. Естетика модернізму. Постмодерністська модель світу в українській та світовій інтерпретаціях. Постмодернізм як плюралізм стильових напрямів в українському мистецтві. Характерні риси українського постмодерну та їх прояви в українській культурі.

Експансія американської "маскультури". Проблема культурного відчуження: поляризація відношень "елітарна культура – народна культура".

Особливості розвитку української культури у др. пол. XX – XXI ст. Нове національно-культурне відродження в добу становлення незалежності України. Шляхи та форми впливу інших культур на культурний процес в Україні.

4. Плани лекцій

Тема 1. Історія української культури як навчальна дисципліна

1. Виникнення поняття "культура" та його сучасний зміст.
2. Структура та головні функції культури.
3. Культура як засіб національної самоідентифікації.
4. Специфіка українського типу культури.
5. Головні риси української ментальності.

Література:[1 – 4; 15; 18; 19; 23; 24].

Тема 2. Витоки української культури

1. Первісна (архаїчна) культура та її головні риси. Архаїчні культури на теренах України.

2. Міфологічний характер первісного мислення та освоєння світу. Давньослов'янське язичництво.

3. Найдавніші цивілізації: Стародавній Схід.
4. Феномен античної культури та її характерні риси.
5. Вплив античності на становлення української культури.

Література: [1 – 4; 6; 11; 12; 14; 15].

Тема 3. Культура Київської Русі

1. Головні ознаки культури європейського середньовіччя та її релігійний характер.

2. Українська культура княжої доби.

3. Романіка і готика в архітектурі та образотворчому мистецтві. Романські та готичні традиції в українській культурі.

4. Писемність і освіта часів Київської Русі – України. Розвиток літератури та науки.

5. Мистецтво і архітектура часів Київської Русі.

Література: [1 – 4; 7; 9; 13; 28].

Тема 4. Культурні процеси

за литовсько-польської і польсько-козацької доби

1. Загальна характеристика, ідейні та естетичні засади Ренесансу в європейській культурі.

2. Реформація та специфіка Північного Відродження.

3. Історичні умови та суспільно-політичні чинники формування ренесансної культури України.

4. Освіта і культура України часів Литовського князівства і Речі Посполитої.

5. Братства та їх просвітницька діяльність.

Література: [1 – 4; 9; 12; 25; 28].

Тема 5. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко

1. Загальна характеристика європейської культури Нового часу та її типологічні риси.

2. Соціально-політичні чинники розвитку української культури у другій половині XVII – XVIII ст.

3. Козацтво та його роль у формуванні національної самовизначеності української культури.

4. Українське бароко.

5. Життя і творчість Сковороди Г. С. як явище української барокової культури.

6. Становлення культури Слобожанщини у XVII – XIX ст.

Література: [1 – 4; 12; 20; 27; 28].

Тема 6. Культура в час пробудження української національної свідомості

1. Основні домінанти культури епохи Просвітництва.

2. Українське національно-культурне відродження як відбуття ідей Просвітництва. Формування національної самосвідомості.

3. Вплив романтичної ідеології на українську духовну культуру в першій половині XIX ст.

4. Шевченко Т. Г. та становлення нової української культури.

Література: [1 – 4; 9; 12; 21; 28].

Тема 7. Українська культура і духовне життя у ХХ ст.

1. Проблеми світової культури кінця ХІХ – ХХ ст.
2. Модернізм як система художніх цінностей.
3. Національно-культурний рух в Україні кінця ХІХ – ХХ ст.

Особливості українського модерну.

4. Радянський період розвитку культури України. Соцреалізм як тип тоталітарної культури.

5. Культура України під час кризи радянської системи.

Література: [1 – 4; 5; 9; 14; 28].

Тема 8. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури

1. Наростання кризових явищ у культурі глобалізованого світу.
2. Експансія "маскультури" та її вплив на сучасне українське суспільство.
3. Постмодерністська модель світу у світовій та українській інтерпретаціях.

інтерпретаціях.

4. Нове національне відродження в добу становлення незалежності України.

Література: [1 – 4; 5; 8; 13; 14].

5. Плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, під час якого викладач організує обговорення та дискусію навколо попередньо визначених тем. Студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. На кожному семінарському занятті викладач оцінює виступи студентів (доповіді, презентації), активність в обговоренні та дискусії. Семінарські заняття спрямовані на розвиток культури наукового мислення, уміння формулювати і відстоювати свою позицію.

Завдання семінарських занять:

1. З'єднувати лекційну форму навчання із системою самостійної роботи студентів, їх теоретичну підготовку із практичною.

2. Удосконалювати уміння студентів творчо працювати над науковими джерелами, виступати з доповідями та презентаціями перед групою.

Семінарські заняття можуть набувати різних організаційних форм – "круглий стіл", робота в малих групах, диспут, прес-конференція, конкурс презентацій та ін. В їх основі – інтенсифікація навчального процесу через змагальність, поглиблення якісної підготовки, підвищення відповідальності за ефективне вирішення поставлених питань, формування уміння відстоювати власні переконання, вести творчі дискусії, набувати навичок організаторської роботи.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу заздалегідь запропонованої теми. Вони розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формувати думки і висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

План проведення семінарських занять наведено у табл. 5.

План проведення семінарських занять

Перелік тем	Програмні запитання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Тема 1. Історія української культури як навчальна дисципліна	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виникнення поняття культури та його сучасний зміст. 2. Структура та головні функції культури. 3. Культура як засіб національної самоідентифікації. 4. Специфіка українського типу культури. 5. Головні риси української ментальності 	2	[1 – 4; 15; 18; 19; 23; 24]
Тема 2. Витоки української культури	<ol style="list-style-type: none"> 1. Первісна (архаїчна) культура та її головні риси. Архаїчні культури на теренах України. 2. Міфологічний характер первісного мислення та освоєння світу. Давньослов'янське язичництво. 3. Найдавніші цивілізації: Стародавній Схід. 4. Феномен античної культури та її характерні риси. 5. Вплив античності на становлення української культури 	4	[1 – 4; 6; 11; 12; 14; 15]
Тема 3. Культура Київської Русі	<ol style="list-style-type: none"> 1. Головні ознаки культури європейського середньовіччя та її релігійний характер. 2. Українська культура княжої доби. 3. Романіка і готика в архітектурі та образотворчому мистецтві. Романські та готичні традиції в українській культурі. 4. Писемність і освіта часів Київської Русі – України. Розвиток літератури та науки. 5. Мистецтво і архітектура часів Київської Русі 	2	[1 – 4; 7; 9; 13; 28]
Тема 4. Культурні процеси за литовсько-польської і польсько-козацької доби	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика, ідейні та естетичні засади Ренесансу в європейській культурі. 2. Реформація та специфіка Північного Відродження. 3. Історичні умови та суспільно-політичні чинники формування ренесансної культури України. 4. Освіта і культура України часів Литовського князівства і Речі Посполитої. 5. Братства та їх просвітницька діяльність 	2	[1 – 4; 9; 12; 25; 28]

1	2	3	4
Тема 5. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика європейської культури Нового часу та її типологічні риси. 2. Соціально-політичні чинники розвитку української культури у другій половині XVII – XVIII ст. 3. Козацтво та його роль у формуванні національної самовизначеності української культури. Українське бароко. 4. Життя і творчість Сковороди Г. С. як явище української барокової культури. 5. Становлення культури Слобожанщини у XVII – XIX ст. 	2	[1 – 4; 12; 20; 27; 28]
Тема 6. Культура в час пробудження української національної свідомості	<ol style="list-style-type: none"> 1. Основні доміанти культури епохи Просвітництва. 2. Українське національно-культурне відродження як відбуття ідей Просвітництва. 3. Формування національної самосвідомості. 4. Вплив романтичної ідеології на українську духовну культуру у першій пол. XIX ст. 5. Шевченко Т. Г. та становлення нової української культури 	2	[1 – 4; 9; 12; 21; 28]
Тема 7. Українська культура і духовне життя XX ст.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проблеми світової культури кінця XIX – XX ст. 2. Модернізм як система художніх цінностей. 3. Національно-культурний рух в Україні кінця XIX – XX ст. Особливості українського модерну. 4. Радянський період розвитку культури України. Соцреалізм як тип тоталітарної культури. 5. Культура України під час кризи радянської системи 	2	[1 – 4; 5; 9; 14; 28]
Тема 8. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури	<ol style="list-style-type: none"> 1. Наростання кризових явищ в культурі глобалізованого світу. 2. Експансія "маскультури" та її вплив на сучасне українське суспільство. 3. Постмодерністська модель світу у світовій та українській інтерпретаціях. 4. Нове національне відродження в добу становлення незалежності України 	1	[1 – 4; 5; 8; 13; 14]

6. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів – основний засіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Самостійна робота студента відноситься до інформаційно-розвиваючих методів навчання і є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Організація самостійної роботи студентів спрямована на здійснення самостійної і творчої праці, планування особистої стратегії навчання, раціональної організації свого часу.

Основні види самостійної роботи, які пропонуються студентам для засвоєння навчальної дисципліни "Історія української культури":

підготовка до аудиторних занять і виконання відповідних завдань;
вивчення обов'язкової та додаткової літератури, опрацювання лекційного матеріалу;

робота над окремими темами та питаннями;

підготовка та виконання контрольних робіт;

виконання індивідуальних завдань;

пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою;

підготовка есе за визначеною тематикою;

аналітичний розгляд наукових публікацій, написання відгуків на наукові статті;

участь у науковій роботі, підготовка наукових публікацій та конкурсних робіт;

підготовка до заліку.

Тема 1. Історія української культури як навчальна дисципліна

Питання для самостійного вивчення

1. Як пояснити багатоманітність визначень поняття "культура"?
2. У чому виявляється ціннісний характер культури?
3. Як розрізняються і як пов'язані між собою природна й культурна сфери людського існування? Покажіть на прикладі, як природний факт може стати фактом культури.

Питання для дискусій

1. Порубіжжям між Заходом та Сходом вважають себе Польща, Україна і Росія. У чому, на вашу думку, полягає "порубіжний характер" української культури?

2. У чому полягає нова ідентичність українця, сформована національним відродженням?

3. Розкрийте ліричну складову української культури в контексті уявлень про український "національний характер" та "українську ментальність" (емоційна піднесеність, традиція кордоцентризму). Висловіть вашу думку відносно актуальності чи застарілості певних складових цієї традиції на прикладі сучасної української літератури.

4. Проаналізуйте одну або декілька субкультур, які існують в Україні.

Література: [1 – 4; 15; 18; 19; 23; 24].

Основні терміни і поняття

Культура, культурологія, культурогенез, методи, типологія, матеріальна культура, духовна культура, артефакт, мистецтво, художні стилі, цивілізація, етнос, народність, етнічна спільність, нація, національна культура, традиції, національна свідомість, національні символи, мова, ідентичність, культурна ідентифікація, менталітет.

Тема 2. Витоки української культури

Питання для самостійного вивчення

1. Яке місце в культурному надбанні слов'ян мають зарубинецька та черняхівська культури?

2. Проаналізуйте давньосхідну модель світу.

3. Назвіть характерні риси еллінської та давньоримської культур.

Питання для дискусій

1. Які фактори допомогли первісним людям перейти від людського стада до соціально-культурної єдності; від біологічного до соціального розвитку?

2. Сформулюйте своє ставлення до первісної міфологічної культури: чи може вона дати щось сучасній людині?

3. У чому проявляє себе вплив античної традиції на формування системи загальнолюдських, у тому числі українських цінностей?

4. Порівняйте ідеал людини в давньогрецькій та давньоримській культурних традиціях. Як ці ідеали співвідносяться із сучасними уявленнями про ідеальну людину?

Література: [1 – 4; 6; 11; 12; 14; 15].

Основні терміни і поняття

Антропогенез, автохтонність, археологічна культура, первісна культура, культ, синкретизм, гомогенність, табування, релігія, анімізм, фетишизм, тотемізм, магія, міфологічне мислення, трипільська культура, кіммерійці, скіфи, сармати, зарубінецька культура, черняхівська культура, венеди, склавини, анти, монотеїзм, політеїзм, антропоморфність, теократія, зикурат, античність, класика, поліс, демократія, агональність, пайдейя, софросінія, калокагатія, агора, форум, базиліка, неф, трагедія, комедія.

Тема 3. Культура Київської Русі

Питання для самостійного вивчення

1. У чому полягає своєрідність середньовічного світобачення?

2. Чому християнсько-язичницький синкретизм був світоглядною основою "українського" середньовіччя?

3. Яким був стан української культури в період татаро-монгольської навали?

4. Порівняйте романський і готичний стилі в архітектурі та образотворчому мистецтві. Які романські та готичні традиції в українській культурі вам відомі?

Питання для дискусій

1. Спробуйте зіставити риси античного і середньовічного ідеалів людини.

2. Охарактеризуйте культурні наслідки християнізації Русі. Яке місце має християнство у сучасному культурному просторі України?

3. Яке значення для розвитку сучасної України має культурна спадщина Київської Русі?

Література: [1 – 4; 7; 9; 13; 28].

Основні терміни і поняття

Язичництво, християнство, християнсько-язичницький синкретизм, православ'я, католицизм, писемність, канон, клір, клірики, єресь, інквізиція, індульгенція, аскетизм, теоцентризм, теологія, лінійний час, креаціонізм, ієрархічність, схоластика, університет, ваганти, алхімія, архітектура, архітектурний стиль, романський стиль, готика, монументальний живопис, станкові твори, мініатюри, народна культура, латинська література, трубадури, куртуазна лірика, героїчний епос, лицарський роман, літопис, іконопис, дитинець, окольний град, посад, фресковий живопис.

Тема 4. Культурні процеси за литовсько-польської і польсько-козацької доби

Питання для самостійного вивчення

1. Як виявила себе ренесансна традиція на теренах України?
2. Проаналізуйте культурні здобутки братського руху.
3. Якими були реформаційні ідеї в українській ренесансній культурі?
4. Порівняйте художній світ Південного і Північного Відродження.
5. Якою була роль Церкви в розвитку української освіти XV – пер. пол. XVII ст.?

Питання для дискусій

1. Чому ренесансний ідеал є суперечливим? Чи співпадає ренесансне бачення ідеальної людини із сучасним ідеалом?
2. Проаналізуйте причини краху ренесансного гуманізму.
3. Проаналізуйте вплив європейського Відродження на українську культуру.

Література: [1 – 4; 9; 12; 25; 28].

Основні терміни і поняття

Епоха Відродження (Ренесанс), антропоцентризм, гуманізм, гуманістичний ідеал людини, пантеїзм, натурфілософія, геліоцентризм, ренесансний реалізм, сонет, пастораль, комедія дель арте, антиклерикальна сатира, Реформація, протестантизм, секуляризація,

козацтво, братство, книгодрукарство, унія, уніати, єзуїти, греко-католицька церква, дидакал, колегія, полемічна література, вертеп, історична пісня, історична дума.

Тема 5. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко

Питання для самостійного вивчення

1. Які культурно-історичні обставини зумовили специфіку картини світу в культурі XVII ст.?

2. Охарактеризуйте особливості художнього стилю бароко. Які ще художні стилі притаманні були європейській культурі зазначеного періоду?

3. Яким було театральне та музичне життя України другої половини XVII – XVIII ст.?

4. Як відбувалося формування Слобідської України як культурно-історичної цілісності?

5. Які теорії про походження міста Харкова та його назви вам відомі?

Що означають символи герба Харкова? Вашого міста?

Питання для дискусій

1. Спробуйте порівняти світо модель Нового часу і Середньовіччя.

2. Яким був ідеал людини в Новій культурі? Які суперечливі моральні уроки несе в собі культура Нового часу?

3. Сформулюйте вашу особисту думку про роль українського козацтва у формуванні української національної ідентичності. Що з "козацької ідеї" заслуговує, на вашу думку, на збереження, а що є застарілим та гальмує подальший розвиток сучасної української національної ідентичності?

Література: [1 – 4; 12; 20; 27; 28].

Основні терміни і поняття

Контрреформація, цензура, пуританство, абсолютна монархія, наукоцентризм, академія наук, бароко, рококо, гіперболічність, патетика, палацовий ансамбль, парковий ансамбль, парадний портрет, натюрморт, пейзаж, опера, оперний театр, класицизм,

українське бароко, епіграма, панегірик, монументально-декоративний живопис, козацтво, козацька старшина, січ, січовик, паломницька проза, історіографічна проза, козак-бандурист.

Тема 6. Культура в час пробудження української національної свідомості

Питання для самостійного вивчення

1. Охарактеризуйте етико-політичні засади Просвітництва.

Яку роль відіграло Просвітництво в культурному розвитку людства?

2. У чому полягали особливості процесу затвердження ідеології Просвітництва на сході Європи?

3. Як відбувалося формування української інтелігенції у ранньомодерну добу?

Питання для дискусій

1. Чи здаються вам ідеї просвітників важливими у наш час?

2. У чому ви бачите своєрідність українського Просвітництва? Що українське Просвітництво мало своїм ідейним підґрунтям?

3. Романтизм виник у європейській культурі як реакція на... (продовжіть висловлювання з розгорнутою аргументацією).

4. Наскільки, на вашу думку, актуальне романтичне світосприйняття в сучасній культурі?

5. Проаналізуйте специфіку українського гумору, самоіронії як елементу національної культури та їх роль в національній ідентифікації українця на прикладах української літератури ХІХ – ХХ сторіч (Котляревський І. П., Квітка-Основ'яненко Г. Ф., Нечуй-Левицький І. С., Руданський С. В., О. Вишня, Глазовий П. П.).

Література: [1 – 4; 9; 12; 21; 28].

Основні терміни і поняття

Просвітництво, деїзм, космополітизм, раціоналізм, прогрес, романтизм, сентименталізм, ампір, просвітницький реалізм, критичний реалізм, український романтизм, ліро-епічна поема, медитація, елегія, романтичне оповідання, історична драма, громадянська лірика,

політична сатирична поема, соціальна повість, соціальний роман, етнографічні твори, панславізм, українофіли, земський рух, соціал-демократизм, національна ідея.

Тема 7. Українська культура і духовне життя у ХХ ст.

Питання для самостійного вивчення

1. Наука у системі культури ХІХ – ХХ ст.
2. У чому виявилася неоромантична гуманістична концепція особистості в українській літературі?
3. Якою є концепція людини у модернізмі?
4. Особливості тоталітарних культур.

Питання для дискусій

1. Що таке "криза гуманізму" на межі ХІХ – ХХ ст.? Чому вона розглядається як причина світових війн ХХ ст.?
2. Якими є досягнення і недоліки реалістичного світобачення?
3. У чому полягала роль та місце української "діаспорної" культури ХХ століття в історії української культури? Назвіть найбільш знакові та впливові постаті цієї культури.

Література: [1 – 4; 5; 9; 14; 28].

Основні терміни і поняття

Промислово-технічний переворот, національно-визвольний рух, декаденство, натуралізм, символізм, імпресіонізм, модерн, модернізм, експресіонізм, футуризм, дадаїзм, абстракціонізм, постімпресіонізм, тоталітаризм, діаспора, соцреалізм, конструктивізм.

Тема 8. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури

Питання для самостійного вивчення

1. У чому проявляється глобалізм сучасної культури?
2. Назвіть особливості техногенної цивілізації.
3. У чому ви бачите специфіку української культури в сучасному світі? Назвіть шляхи та форми впливу інших культур.

4. Постмодернізм як плюралізм стильових напрямів в світовому та українському мистецтві.

Питання для дискусій

1. Який вплив мали процеси державотворення на розвиток української культури на початку ХХ сторіччя? У сучасну епоху?

2. Спробуйте проаналізувати вплив масової культури на сучасне українське суспільство.

3. У чому полягає нова ідентичність українця, сформована національним відродженням?

4. Спробуйте порівняти модерністську і постмодерністську моделі світу.

5. Розкрийте ліричну складову української культури в контексті уявлень про український "національний характер" та "українську ментальність" (емоційна піднесеність, традиція кордоцентризму). Висловіть вашу думку відносно актуальності чи застарілості певних складових цієї традиції на прикладі сучасної української літератури.

Література: [1 – 4; 5; 8; 13; 14].

26

Основні терміни і поняття

Постмодернізм, геополітика, демократія, ідеократія, масова культура, народна культура, елітарна культура, субкультура, контркультура, авангард, абсурд, неореалізм, магічний реалізм, неокласицизм, екзистенціалізм, сюрреалізм, "потік свідомості", драма абсурду, "новий роман", аудіовізуальна культура, поп-арт, гіперреалізм, хеппенінг, маргінальність, гендерні проблеми, глобальні проблеми людства.

Написання есе з історії української культури

Есе є твором-роздумом невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні враження, міркування по конкретному питанню. Есе припускає вираження автором своєї точки зору, суб'єктивної оцінки предмета міркування, дає можливість творчого, оригінального осмислення матеріалу. Мета есе полягає у розвитку навичок самостійного творчого мислення та письмового викладу власних думок. Написання таких робіт дозволяє авторові навчитися

чітко та грамотно формулювати думки, впорядковувати інформацію, використовувати основні категорії аналізу, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, аргументувати висновки.

Есе повинно містити виклад сутності поставленої проблеми, самостійний аналіз з використанням концепцій і аналітичного інструментарію, розглянутого в межах дисципліни, висновки, що узагальнюють авторську позицію.

В есе можна використовувати цитати з письмових творів і думки інших авторів, але з чітким зазначенням їх прізвищ і джерел, звідки взята цитата (думка) у виносках. Цитати та думки інших авторів не можуть займати більше однієї третини тексту. На окремій сторінці слід зазначити список джерел, якими автор користувався під час написання роботи.

Оцінювання есе

Есе можуть оцінюватися за п'ятибальною шкалою за такими критеріями (табл. 6).

Таблиця 6

Оцінювання есе

Ступінь виконання	Бал
Робота виявляє самостійність, творчість та оригінальність мислення, глибоке розуміння проблеми, що розглядається. Висунуті тези аргументовані. Застосовані порівняння й узагальнення для аналізу взаємозв'язку понять і явищ. Наведено альтернативні погляди на проблему, надана власна оцінка та висновки. Робота відповідає основним вимогам щодо стилю, оформлення, використанню цитат	5
Робота виявляє знання теоретичного матеріалу, розуміння проблеми, що розглядається. Висунуті тези достатньо аргументовані. Надана власна оцінка та обґрунтовані висновки. Робота відповідає основним вимогам щодо стилю, оформлення, використанню цитат	4
Присутнє часткове висвітлення теми. Висновки недостатньо	

аргументовані. Роботі бракує проблемності та оригінальності; виявлені певні труднощі при оперуванні теоретичним матеріалом	3
Роботі бракує проблемності та самостійності. Відсутні висновки. Логічність та стиль викликають зауваження	2
Виявлено недостатнє розуміння проблеми, тема есе не розкрита. Робота несамотійна. Логічна структура, стиль, оформлення викликають серйозні зауваження	0 – 1

Рекомендовані теми есе

1. Взаємодія матеріальної та духовної культури.
2. Чи існує прогрес у культурі?
3. Найголовніші функції культури.
4. Міф у сучасній культурі.
5. Значення античної спадщини для світової та української культури.
6. Міфологічний простір культури східних слов'ян.
7. Культурна спадщина Київської Русі та сучасні дискусії про її спадкоємців.
8. Читаючи літературні пам'ятки Київської Русі...
9. Полемічна література як елемент української ренесансної культури.
10. Козацька складова української культури.
11. Козацькі думи в контексті європейської епічної традиції.
12. Національні риси культури бароко в Україні.
13. Витоки українського театрального мистецтва.
14. Культурні ідеали Просвітництва та сучасність.
15. Духовні ідеали Сковороди Г. С.
16. Міф і реальність постаті Шевченка Т. Г.
17. Погляди Шевченка Т. Г. на історичне минуле України.
18. Романтизм в українській культурі.
19. Образ України в творчості Гоголя М. В.
20. Програма Кирило-Мефодіївського братства як утопія.
21. Модернізм як "чисте мистецтво".
22. Що ми бачимо у "Квадраті" Малевича".
23. Модернізм і реалізм: суперечка у мистецтві ХХ ст.

24. Європеїзація української культури як стратегія (сучасний погляд на концепцію М. Хвильового).

25. Минуле та майбутнє українського кінематографу.

26. Масова культура сучасної України: за і проти.

27. Система цінностей у суспільстві споживання.

28. Значення засобів масової інформації у формуванні свідомості людини.

29. Молодіжна субкультура у сучасному українському просторі.

30. Дилема "Схід – Захід" в історичному розвитку української культури.

31. Становлення культури Слобожанщини.

32. Харків: центр чи "порубіжжя" культур?

7. Контрольні запитання для самодіагностики

1. Чи можливе однозначне визначення поняття "культура"?
Охарактеризуйте структуру та функції культури.

2. Як реалізує себе особистість у своїй взаємодії з культурою?

3. Чому існує потреба в ідентифікації особистості, особливо в українському сучасному суспільстві?

4. Які існують періоди у розвитку української культури?

5. Що таке національний тип культури і в чому полягає специфіка українського типу культури?

6. Охарактеризуйте головні особливості української ментальності.

7. Що таке етногенез? Якими були джерела формування української культури?

8. Проаналізуйте основні риси первісної (архаїчної) культури. Назвіть причини появи міфологічного світосприйняття та обґрунтуйте характерні риси міфу.

9. Чому давньосхідні культури називають цивілізаціями?

10. Назвіть культурні цінності, що визначали світогляд давніх греків і давніх римлян. Які характерні особливості притаманні цим культурам?

11. Який вплив справили культури античності на розвиток світової та вітчизняної культури?

12. Назвіть загальні риси, притаманні середньовічній культурі. Які позитивні культурні досягнення мали місце в цей період?

13. Яким був вплив християнства на формування світогляду людей середньовічного суспільства?

14. Головні особливості розвитку культури України-Русі у IX – XIII ст.

15. Охарактеризуйте передумови становлення культури Відродження та її особливі риси.

16. З якими процесами був пов'язаний рух Реформації та який вплив він мав на подальший розвиток західноєвропейської культури?

17. Як процеси Відродження позначалися на культурному житті України?

18. Які зміни відбувались у європейській культурі Нового часу та які суперечливі моральні уроки несе культура цієї доби?

19. Охарактеризуйте особливості художнього стилю бароко. Які ще художні стилі були притаманні європейській культурі раннього Модерну?

20. У чому полягала специфіка українського бароко?

21. Які основні домінанти культури існували в епоху Просвітництва?

22. Назвіть особливості українського національного Відродження.

23. У чому сутність культури романтизму? Як романтичні настрої позначилися на соціокультурній ситуації в Україні?

24. Зробіть аналіз основних художніх напрямків культури XIX – XX ст.

25. Що таке "дегуманізація мистецтва" та який вплив вона мала на культуру XX ст.?

25. Зробіть порівняльний аналіз елітарної та масової культур. Проаналізуйте вплив масової культури на сучасне українське суспільство.

26. Охарактеризуйте основні напрями культури XX ст. – модернізму та постмодернізму. Якими були їх світоглядні засади?

27. Проаналізуйте особливості розвитку української культури на початку XX ст.

28. Чому соцреалізм був типом тоталітарної культури?

29. Якими були здобутки української культури у радянський період?

30. Як відбувається нове національне-культурне відродження України в добу її незалежності?

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуальна робота студентів передбачає створення умов для розкриття творчих здібностей з урахуванням їх індивідуальних відмінностей, таких, як характер протікання процесів мислення, рівень знань і вмінь, працездатність, рівень пізнавальної і практичної самостійності тощо. Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль.

Індивідуально-консультативна робота з теоретичної частини дисципліни проводиться у вигляді:

- 1) індивідуальних консультацій (запитання – відповідь стосовно проблемних питань теоретичного матеріалу дисципліни);
- 2) групових консультацій (розгляд типових прикладів, ситуацій).

31

Індивідуально-консультативна робота з практичної частини дисципліни проводиться у вигляді:

- 1) індивідуальних консультацій (розгляд практичних завдань, стосовно яких виникли запитання);
- 2) групових консультацій (розгляд практичних ситуацій, рольових ігор, які потребують колективного обговорення).

Індивідуально-консультативна робота для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу проводиться у вигляді:

- 1) індивідуального захисту виконаних завдань;
- 2) підготовки виступу на науковому семінарі;
- 3) підготовки доповіді для виступу на науковій конференції.

9. Методики активізації процесу навчання

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачено застосування таких форм, методів та технологій: проблемна лекція, лекція-діалог, лекції-дискусія, лекції-візуалізації, робота в групах, презентації тощо.

Проблемна лекція – лекція, у ході якої новий матеріал подається не у вигляді готової інформації, яку необхідно запам'ятати, а як невідоме, що необхідно "відкрити". Викладач створює проблемну ситуацію, спонукає студентів до пошуку її розв'язання шляхом вирішення протиріч, крок за кроком підводячи до мети.

Лекція-діалог (лекція з включенням бесіди) – діалог з аудиторією, форма залучення присутніх до навчального процесу, що передбачає безпосередній контакт з аудиторією. Дозволяє привернути увагу до найважливіших питань з теми, визначити темп викладу навчального матеріалу з урахуванням особливостей аудиторії.

Лекція-дискусія (лекція з включенням дискусійних питань) – лекція, у ході якої передбачається не тільки включення відповідей студентів на питання викладача, а й організація вільного обміну думками в інтервалах між логічними розділами.

Лекція-візуалізація – лекція, у ході якої передбачається подання форм наочності, які не лише доповнюють словесну інформацію, а й самі виступають носіями змістовної інформації (електронна презентація).

Дискусія – організаційна форма навчання, заснована на публічному, відкритому, доброзичливому обговоренні актуального, але суперечливого питання і спрямована на певний позитивний результат.

Робота в групах – форма організації навчально-пізнавальної діяльності, яка використовується для вирішення складних проблем, що потребують колективного розуму і спільної роботи.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації нових продуктів діяльності та послуг.

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни наведено в табл. 7.

Таблиця 7

Форми, методи, технології активізації процесу навчання

Тема	Форми, методи, технології активізації процесу навчання
1	2

Тема 1. Історія української культури як навчальна дисципліна	Проблемна лекція. Дискусія у ході семінару щодо питань про еволюцію уявлень про культуру, сутність української культури в контексті культурологічних парадигм, роль історичної самосвідомості у становленні української ідентичності
Тема 2. Витоки української культури	Проблемна лекція. Дискусія у ході семінару щодо міфологізованих історичних конструкцій походження українців. Робота в малих групах: створити карту туристичного маршруту "Прадавні осередки культури України"
Тема 3. Культура Київської Русі	Лекція-діалог. Дискусія у ході семінару з питань культурної спадщини Київської Русі та її спадкоємців; значення хрещення Русі та візантійського впливу на формування української культури. Робота в малих групах: створити карту туристичного маршруту "Найвідоміші історико-архітектурні комплекси Київської Русі". Презентації
Тема 4. Культурні процеси за литовсько-польської і польсько-козацької доби	Проблемна лекція. Дискусія у ході семінару з питань творчого осмислення нових цінностей західноєвропейського Ренесансу, проблем утвердження гуманістичних ідей в умовах релігійного протистояння; ролі церкви в розвитку української освіти XIV – XVII сторіч. Презентації

Закінчення табл. 7

1	2
Тема 5. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко	Лекція-візуалізація. Дискусія у ході семінару з питань визначення культурного феномену "українського козацтва". Дискусія щодо формування Слобідської України як культурно-історичної цілісності. Робота в малих групах: створити карту туристичних маршрутів "Українське бароко в архітектурі", "Найвідоміші пам'ятки культури Слобожанщини". Презентації
Тема 6. Культура в час пробудження української національної свідомості	Проблемна лекція. Дискусія у ході семінару з питань особливостей українського національного Відродження та його соціальної бази, питань актуальності романтичного світосприйняття в сучасній культурі. Презентації
Тема 7.	Проблемна лекція.

Українська культура і духовне життя XX ст.	Дискусія у ході семінару з питань змін світобачення європейської людини в минулому столітті, специфіці існування основних художніх напрямків XIX – XX ст, з питань особливостей розвитку української культури і духовного життя у XX ст.; питання про національну ідею та місце української "діаспорної" культури XX століття в історії вітчизняної культури. Презентації
Тема 8. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури. Модерн і постмодерн	Проблемна лекція. Дискусія у ході семінару стосовно питань впливу масової культури на сучасне українське суспільство, характерних рис українського постмодерну та його прояву в сучасному мистецтві; питань, пов'язаних з новим національно-культурним відродженням в добу незалежності України, інтеграції з іншими культурами; ситуації поліконфесійності та її впливу на культурний ландшафт сучасної України. Презентації

10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

34

Необхідною складовою навчального процесу є систематичний, комплексний контроль й оцінювання якості набутих знань, умінь, компетентностей студентів. Оцінювання здійснюється за *накопичувальною бально-рейтинговою системою*. Система оцінювання передбачає виставлення балів за усіма формами проведення занять та видами самостійної роботи.

Студент вважається атестованим, якщо сума балів, одержаних за результати підсумкової/семестрової успішності, дорівнює або перевищує 60. Максимальна сума балів, яку можливо отримати за семестр – 100.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів.

При виставленні балів за поточний контроль, *оцінці підлягають*: рівень засвоєння теоретичних знань та практичних умінь і навичок з тем, включених до змістового модуля; самостійне опрацювання тем; написання есе та підготовка презентацій і доповідей; підготовка

конспектів навчальних чи наукових текстів; підготовка відгуків до наукових статей.

Усне опитування – найбільш поширений метод контролю знань студентів. При усному контролі встановлюється безпосередній контакт між викладачем і студентом, в процесі якого викладач отримує широкі можливості для вивчення індивідуальних особливостей засвоєння студентами навчального матеріалу

Фронтальне опитування проводиться у формі бесіди викладача з групою. За його допомогою викладач може перевірити виконання студентами домашнього завдання, з'ясувати готовність групи до вивчення нового матеріалу, визначити сформованість основних понять, засвоєння нового навчального матеріалу, який був тільки що розібраний на занятті.

Індивідуальне опитування передбачає ґрунтовні, розгорнуті відповіді студентів на питання, що відноситься до досліджуваного навчального матеріалу. Питання індивідуального опитування стимулюють студентів логічно мислити, порівнювати, аналізувати, доводити, підбирати переконливі приклади, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити обґрунтовані висновки.

Письмові контрольні роботи – ефективний метод перевірки й оцінки знань, умінь і навичок студентів, а також їх творчих здібностей і дають можливість в найбільш короткий термін одночасно перевірити засвоєння навчального матеріалу всіма студентами групи та визначити напрямки для індивідуальної роботи з кожним. Однорідність робіт, що виконуються студентами, дозволяє пред'являти до всіх однакові вимоги і об'єктивно оцінити результати навчання.

Тестування – це перевірка знань, що здійснюється у формі відповідей студентів на різні питання. Тестовий контроль дає можливість при незначних витратах аудиторного часу перевірити усіх студентів. Чим більше тестових завдань, тим надійніше оцінка знань. Головні особливості тестів:

тести повинні бути "закритими", тобто мати варіанти відповідей;

питання мають бути стислими і абсолютно ясними;

оптимальна кількість відповідей не повинна перевищувати 4–6.

Кожен варіант відповіді повинен бути стислим і абсолютно ясним.

Інші види письмових наукових і творчих робіт, які передбачені при вивченні навчальної дисципліни, – есе, відгуки на статті тощо.

Розподіл балів за формами та методами навчання наведено у табл. 8.

Таблиця 8

Розподіл балів за формами та методами навчання

Теми змістовного модуля		лекції	обговорення питань семінарських занять	есе	відгук на статтю	Доповідь	робота в малих групах	участь у дискусії	презентація	поточні КР	експрес-опитування	підсумкова КР	Σ	
ЗБ	ЗМ1	Тема 1. Історія української культури як навчальна дисципліна	0,5	2		4							6,5	
		Тема 2. Витоки української культури	0,5	2	5	4	2				2		15,5	
		Тема 2. Витоки української культури	0,5	2	5					4				11,5
		Тема 3. Культура Київської Русі	0,5	2		5, 5				4				12
		Тема 4. Культурні процеси за литовсько-польської і польсько-козацької доби	0,5	2							6			8,5
		Тема 5. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко	0,5		5		4		2					11,5
		Тема 6. Культура в час пробудження української національної свідомості	0,5	2	5				2					9,5
		Тема 7. Українська культура і духовне життя у ХХ ст.	0,5	2			4		2			2		10,5
		Тема 8. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури	0,5	2									12	14,5
Σ		4,5	16	20	5,5	16	2	6	8	6	4	12	100	

Максимальні бали за навчальними тижнями наведено у табл. 9.

Таблиця 9

Максимальний бал на тиждень

Теми змістовного модуля		лекції	обговорення питань семінарських занять	есе	відгук на статтю	Доповідь	робота в малих групах	участь у дискусії	презентація	поточні КР	експрес-опитування	підсумкова КР	Σ	
ЗМ1	Тема 1	1 тиждень	0,5										0,5	
		2 тиждень		2		4							6	
	Тема 2	3 тиждень	0,5		5								5,5	
		4 тиждень		2		4	2				2		10	
	Тема 2	5 тиждень	0,5		5								5,5	
		6 тиждень		2					4				6	
	Тема 3	7 тиждень	0,5			5,5							6	
		8 тиждень		2					4				6	
	Тема 4	9 тиждень	0,5							6			6,5	
		10 тиждень		2									2	
	Тема 5	11 тиждень	0,5		5								5,5	
		12 тиждень		2			4	2					8	
	Тема 6	13 тиждень	0,5		5								5,5	
		14 тиждень		2				2					4	
	Тема 7	15 тиждень	0,5										0,5	
		16 тиждень		2			4	2			2		10	
	Тема 8	17 тиждень	0,5										12	12,5
	Σ		4,5	16	20	5,5	16	2	6	8	6	4	12	100

Модульний контроль проводиться з урахуванням поточного контролю і має на меті інтегровану оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля. Модульний контроль проводиться у формі контрольної роботи. Оскільки навчальна дисципліна "Історія української культури" вміщує один змістовий модуль, його вивчення завершується написанням підсумкової контрольної роботи, питання якої охоплюють усі теми дисципліни.

Зразок білета підсумкової контрольної роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Навчальна дисципліна: "Історія української культури"
МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ
БІЛЕТ 1

1. Видатних діячів культури та мистецтва із поданого переліку: Цицерон, Фома Аквінський, Р. Бернс, Г. Сковорода, Ботічеллі, Софокл, Леонардо да Вінчі, Т. Шевченко, С. Далі, Вольтер – згрупуйте відповідно до сфери діяльності і періоду діяльності.

Видатні діячі культури та мистецтва	Сфера діяльності (література філософія театр, архітектура, живопис, скульптура, музика)	Період діяльності (Ст. Греція, Ст. Рим, середньовіччя, Відродження, Новий час, Просвітництво, ХІХ ст., ХХ ст., ХХІ ст.)

2. Встановіть відповідність між автором і його твором:

а) І. Котляревський;	"Сава Чалий";
б) Г. Квітка-Основ'яненко;	"Сватання на Гончарівці";
в) М. Костомаров;	"Наталка-Полтавка";
г) Є. Гребінка;	"Богдан".

38

3. Назвіть причини виникнення, сутність та специфіку існування масової культури у ХХ ст. Проаналізуйте, який існує вплив масової культури на сучасне українське суспільство.

4. Охарактеризуйте вашу майбутню професійну субкультуру.

Відповідно до компетентнісного підходу складені білети мають три рівня:

1) стереотипний, якому відповідають перше і друге завдання (максимум – 2 бали за завдання);

2) діагностичний, якому відповідають третє завдання (максимум – 3 бали);

3) евристичний, якому відповідає четверте завдання (максимум – 5 балів).

Максимальний бал, який можна отримати за підсумкову контрольну роботу – 12.

Відповіді на питання стереотипного рівня демонструють уміння користуватися категоріальним апаратом історії культури; вільно орієнтуватися в видах, жанрах, художніх стилях, іменах провідних діячів культури та мистецтва.

Відповіді на питання діагностичного рівня дають можливість виявити, як були засвоєні основні підходи до вивчення суті, змісту та характеру цінностей української культури; особливості культурних епох, їх духовні цінності та пріоритети; логіка становлення, розвитку та занепаду світових цивілізацій та їх культур; характерні риси сучасної світової культури; специфіка української культури. Демонструють вміння студента виявляти причинно-наслідкові зв'язки будь-якого культурологічного явища, правильно їх виокремлювати та формулювати.

Відповідь на евристичне завдання спрямована на виявлення уміння творчо працювати над прирощенням і вдосконаленням культурно-освітніх знань, поглиблювати знання за допомогою фахової літератури і демонструвати це при відповіді, виявляти, прописувати причини, перебіг та наслідки явищ світової та української культури, використовувати набуті компетенції у професійній діяльності.

39

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни "Історія української культури" здійснюється у формі заліку у терміни, передбачені графіком навчального процесу, та полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу з дисципліни на підставі результатів виконання ним усіх видів робіт на лекційних, семінарських заняттях, самостійної роботи та написання підсумкової контрольної роботи.

Підсумковий контроль у формі **заліку** – загальна кількість балів з навчальної дисципліни (максимум 100), яка визначається як проста сума балів за результатами успішності студента. Сумарний результат у балах складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – незараховано".

Оцінювання за шкалою ECTS. Узгодження показників оцінювання успішності навчання наведено в табл. 10.

Таблиця 10

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Рекомендована література

11.1. Основна

1. Гетало Т. Є. Українська і зарубіжна культура : конспект лекцій / Т. Є. Гетало, Н. Д. Пальм, І. В. Жеребятнікова. – Х. : Вид. ХДЕУ, 2002. – 92 с.

2. Глосарій з навчальної дисципліни "Культурологія" / укл. І. В. Малець, Т. Є. Гетало, Н. Д. Пальм. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 144 с.

3. Михайличенко Д. Ю. Практикум з навчальної дисципліни "Культурологія" : навчально-практичний посібник / Д. Ю. Михайличенко, Ю. В. Белікова, Ю. І. Потоцька. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 191 с.

4. Пальм Н. Д. Культурологія : навчальний посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало, Д. Ю. Михайличенко, Ю. І. Потоцька. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 284 с.

11.2. Додаткова

5. Багацький В. В. Культурологія : історія і теорія світової культури ХХ ст. / В. В. Багацький, Л. І. Кормич. – К. : Кондор, 2004. – 302 с.

6. Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного / Г.-Г. Гадамер. – М. : Искусство, 1991. – 368 с.

7. Горовий А. В. Перший іконописець Київської Русі – Аліпій / А. В. Горовий. – К. : Наш час, 2008. – 140 с.

8. Джеймисон Ф. Постмодернизм и общество потребления / Ф. Джеймисон // Логос. – 2000. – № 4. – С. 63–77.

9. Європейська та українська культура в нарисах : навчальний посібник / за ред. І. З. Цехмістро, В. І. Штанько, В. С. Старовойт, В. М. Леонтєвої. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 320 с.

10. Ільїн В. В. Людина і світ / В. В. Ільїн, Ю. І. Кулагін. – К. : КНТЕУ, 2003. – 302 с.

11. Історія світової та української культури : підручник / В. Греченко, І. Чорний, В. Кушнерук, В. Режко. – К. : Літера, 2005. – 463 с.

12. Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1999. – 651 с.

13. Історія української та зарубіжної культури : навчальний посібник / С. М. Клапчук, Б. І. Білик, Ю. А. Горбань та ін. ; за ред. С. М. Клапчука. – 6-те вид., випр. і доп. – К. : Знання-Прес, 2007. – 358 с.

14. Козьякова М. И. История. Культура. Повседневность. Западная Европа: от античности до 20 века / М. И. Козьякова. – М. : Весь мир, 2002. – 320 с.

15. Корінний М. М. Короткий енциклопедичний словник з культури / М. М. Корінний, В. Ф. Шевченко. – К. : Україна, 2003. – 384 с.

16. Крвавич Д. Українське мистецтво. Т. 2 / Д. Крвавич, В. Овсійчук, С. Черепанова. – Львів : Світ, 2004. – 267 с.

17. Культурология : учебное пособие / под ред. проф. А. Н. Марковой. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 319 с.

18. Культурология: теория та історія культури : навчальний посібник / за ред. І. І. Тюрменко, О. Д. Горбула. – К. : ЦНЛ, 2004. – 254 с.

19. Культурология: українська та зарубіжна культура / М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. М. Семашко та ін. – К. : Знання, 2004. – 567 с.

20. Наливайко Д. Українське бароко. Т. 1 / Д. Наливайко, Д. Горбачов. – Х. : Акта, 2004. – 636 с.

21. Откович В. П. Народна течія в українському живопису 17 – 18 ст. / В. П. Откович. – К. : Наукова думка, 1990. – 96 с.

22. Подольська Є. А. Культурологія : навчальний посібник / Є. А. Подольська, В. А. Лихвар, К. А. Іванова. – 2-ге вид. допов. – К. : ЦНЛ, 2005. – 390 с.

23. Українська та зарубіжна культура : навчальний посібник / за ред. Л. Є. Дещинського. – Львів : Бескид Біт, 2005. – 304 с.

24. Українська та зарубіжна культура: навчальний посібник / за ред. М. М. Заковича. – К. : Знання, 2000. – 624 с.

25. Українська та зарубіжна культура : підручник / за ред. В. О. Лозового. – 2-ге. – Х. : Одиссей, 2008. – 376 с.

26. Українське мистецтво в полікультурному просторі : навч. посібн.

/ О. Рудницька, Л. Кондрацька. – К. : Єксоб, 2000. – 270 с.

27. Український портрет 16 –18 століть / укл. Г. Белікова, Л. Членова. – К. : Артанія Нова, Хмельницький : Галерея, 2006. – 352 с.

28. Шейко В. М. Історія української культури : навчальний посібник

/ В. М. Шейко, Л. Г. Тишевська; за наук. ред. В. М. Шейко. – К. : Кондор, 2006. – 258 с.

11.3. Ресурси мережі Інтернет

29. Библиотека Гумер. Культурология [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/INDEX_CULTUR.php.

30. Бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.

31. Культура України. Електронна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elib.nplu.org/collection.html?id=30>.

32. Справочные материалы, учебники, хрестоматии, энциклопедии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.philosophy.ru/edu-/ref/ref.html>.

33. . Цифровая библиотека по философии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://filosof.historic.ru/books.shtml>.

Зміст

Вступ.....	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів.....	5
2. Тематичний план навчальної дисципліни	7
3. Зміст навчальної дисципліни за темами.....	9
4. Плани лекцій	12
5. Плани семінарських занять	15
6. Самостійна робота студентів	18
7. Контрольні запитання для самодіагностики	28
8. Індивідуально-консультативна робота	29
9. Методики активізації процесу навчання	30
10. Система поточного та підсумкового контролю	32
11. Рекомендована література	38
11.1. Основна.....	38
11.2. Додаткова.....	38
11.3. Ресурси мережі Інтернет	40

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ"
для студентів усіх галузей знань
усіх форм навчання**

44 Укладачі: **Потоцька** Юлія Іванівна
Гетало Тетяна Євгенівна
Коннова Ніна Олексіївна

Відповідальний за випуск, **Кузь О. М.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Бутенко В. О.**

План 2014 р. Поз. № 21 ЕВ. Обсяг 42 стор.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна,
9а

---

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*